

Pravopisno slovaropisje na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU

HELENA DOBROVOLJC
ALEKSANDRA BIZJAK KONČAR

*Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Novi trg 4, SI – 1000 Ljubljana,
helena.dobrovoljc@zrc-sazu.si, aleksandra.bizjak@zrc-sazu.si*

SCN VIII/1 [2015], 34–50

V prispevku so predstavljene pravopisne dejavnosti Leksikološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani ter spremembe v pojmovanjih te veje slovaropisja v drugi polovici 20. stoletja in na začetku 21. stoletja. Medtem ko je v 20. stol. pravopisni slovar pogosto nadomeščal enojezični pomenskorazlagalni slovar, je danes pravopisni slovar organiziran v obliki podatkovne zbirke, specializirane za normativne zadrege. Predstavljena so načela, uporabljena pri gradnji teh zbirk in zasnovi slovarja.

In this article we present the normative activity of the Lexicological Section of The Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language at ZRC SAZU. In particular, the researchers investigate the codification of linguistic standards developed in the second half of the 20th century and early 21st century. Whereas Slovenian normative guides of the 20th century had twofold function, serving as an orthographic guide as well as a monolingual explanatory dictionary, the normative guide of the 21st century needs to be created in a digital environment and therefore organised as language database providing normative information. Finally, some of the issues of database design are discussed.

Ključne besede: slovaropisje, normativno slovaropisje, pravopisna pravila, jezikovno svetovanje, normativne zadrege

Key words: lexicology, normative dictionary, orthographic rules, linguistic counselling service, normative dilemmas

1 Normativnost in dvodelnost kot specifika pravopisnega slovarja

Pravopisni slovar sodi med najpogosteje uporabljena slovarska dela tako med laiki kot uporabniki, ki se z jezikom poklicno ukvarjajo, k čemur zagotovo prispeva njegova normativna oz. usmerjevalna narava. Prav poudarjenost **NORMATIVNE INFORMACIJE** najbolj opredeljuje naravo pravopisnega slovarja. Normativna

informacija je definirana kot celota vseh podatkov, ki opredeljujejo jezikovne pojave vseh ravni v razmerju do knjižnojezikovne zvrsti (Dobrovoljc 2014: 45). Medtem ko se slovaropisci v splošnem enojezičnem slovarju trudijo opisno prikazati normativno informacijo, je v pravopisnem izrecna, izpostavljena in zato širše razvejana. Slovenski pravopisni slovarji, ki so izhajali v letih 1950, 1962 in 2001, so presegali okvire normativne obvestilnosti, kakršno napoveduje ime, saj sta prva dva nadomeščala splošni enojezični pomenskorazlagalni slovar, težišče tretjega pa se je pod vplivom jezikoslovnega strukturalizma premaknilo na področje slovničnih podatkov.

Normativnost v pravopisnih slovarjih 20. stoletja je bila izkazana na različne načine: (a) na makrostrukturni ravni z izborom besedja, na (b) mikrostrukturni ravni pa z zapisom iztočnice, normativnimi oznakami (izrecne normativne oznake, npr. *prepovedano*, *odsvetovano* ipd.; prikrite normativne oznake, npr. *pogovorno*, *neknjižno ljudsko* ipd. in normativnimi pojasnili (npr. *taka zveza ni domača*; *ne smemo pa vezati z in dveh predlogov pred istim samostalnikom* – SP 1962).

Metodoloških meril normativnosti, torej vsakokratnih smernic za hierarhizacijo jezikovnih prvin oz. za določanje odnosa posamezne jezikovne prvine do knjižnojezikovnega standarda, slovaropisci pogosto niso ne pojasnjevali ne utemeljevali, se pa že od samih začetkov slovenskega pravopisja govori o prepletu različnih meril jezikovne pravilnosti:

– IZROČILO

Ob upoštevanju dejstva, do so uporabniki pod vplivom pretekle kodifikacije, je treba posamezne jezikove reforme omiliti oz. premestiti obdobje soobstajanja različic z uvajanjem dvojnične norme.

– RABA

Sodobne možnosti ugotavljanja jezikovne rabe s pomočjo besedilnih korpusov in analize pridobljenih podatkov s pomočjo jezikovnotehnoloških orodij merilu jezikovne rabe dodajajo več zanesljivosti in empirične preverljivosti.

– JEZIKOVNI SISTEM

Sistem sledi de Saussurjevemu pojmovanje sinhrono slovnice (de Saussure 1997: 150 id.) in predstavlja stalni korektiv kodifikaciji. Dolgotrajno razhajanje med opisom jezikovnega sistema in ugotovljeno jezikovno rabo, ki prerašča v normo, je treba premestiti s posodobitvijo jezikovnega opisa.

– GOSPODARNOST

Pod vplivom naravnih teženj po udobnosti, preprostosti izraza (Havers 1931: 171) kodifikacija upošteva in sprejema evolucijsko pogojene spremembe ne le kot pogovorne (npr. *halogenka* < halogenska žarnica, temveč tudi kot nevtralne jezikovne prvine *anonimka* < anonoimno sporočilo).¹

¹ Podatka o zvrstni označenosti sta povzeta po *Slovarju novejšega besedja* (2012): **halogénka** -e ž (ê) pog. žarnica, v kateri seva svetlobo ionizirana jodova para; *halogenska žarnica* (SSKJ) in **anonimka** -e ž (î) *sporočilo, ki nima navedenega avtorjevega imena*. URL: <http://www.fran.si/131/snb-slovar-novejsega-besedja>.

V kakšni meri so posamezna merila (jezikovnosistemsko merilo, merilo rabe, merilo tradicije in gospodarnosti) uravnotežena, je odvisno od odločitev jezikovne skupnosti in standardizacijskega telesa (na Slovenskem: pravopisne komisije), ki pravopisna pravila pripravlja. V začetnih obdobjih standardizacije, ko je bila težnja po večji jezikovni uniformnosti bolj izražena, se je v večji meri uveljavilo sistemsko merilo. Nasprotno, če se skupnost odloči za večjo jezikovno heterogenost, bo v ospredju merilo jezikovne rabe. Za obdobje priprave omenjenih pravopisov je značilna prva, tj. nacionalno in idejno motivirana jezikovna pravilnost, v drugi polovici 20. stoletja sta bila v ospredju čustvena skrb za jezik in merilo jezikovne lepote, h kateri so bili jezikoslovci kot skrbniki pozvani tudi po moralni dolžnosti (Josip Vidmar; cit. po Popič 2014: 41). Omenjena subjektivizacija je bila na površinski ravni prikrita, vsekakor pa bolj razvidna iz slovarja kot iz pravopisnih pravil.

Druga pomembna specifika pravopisa je dvodelnost – PRAVILA IN SLOVAR gradita UTEMELJEVALNO-APLIKATIVNO zasnovi, kakršna je v večini primerljivih evropskih jezikov že tradicionalno prisotna. Pravila in slovar sta funkcijsko povezana, saj slovar nadgrajuje in gradivsko razširja pravila (Verovnik 2004). To pomeni, da se v pravilih seznanimo z definicijo problema (npr. kako pišemo v slovenščini tuja imena s končajem *-io*) in orisom okoliščin pravila na tipičnih zgledih vsake kategorije, v slovarju pa je podatek o jezikovni normi podan ob konkretnih zgledih, kjer izvemo najmanj podatke o zapisu, izreki, pregibanju (npr. *radio*, z *radiem/radiom* toda *trio*, s *triom*), navadno pa še kaj več.² Dvodelni zasnovi sledijo vsi slovenski pravopisi, pri čemer je bila povezanost med deloma v prvih pravopisih izrecna (v prvem Slovenskem pravopisu iz l. 1899 je Levec v slovarskem delu ob posameznih problemih uporabnika usmerjal k pravilu v prvem delu), kasneje pa se je ta povezava zaradi širjenja obvestilnosti slovarja rahljala.

2 Načrtovanje prenove pravopisa

Aktualni slovenski pravopis je izšel leta 2001 v knjižni obliki, nato pa v letu 2003 še enkrat – v knjižni³ in elektronski obliki na CD-ROM-u v programu ASP32. Ta izdaja je doživela nekaj tehničnih izboljšav in tudi manjše vsebinske posege, npr. *Benfica: španski športni klub* → *portugalski športni klub*; *jing-jang* → *jin-jang*; *Peričnik: slap v Logarski dolini* → *slap v dolini Vrat* ipd.⁴ Leta

² Podatka sta povzeta po aktualnem pravopisu, tj. SP 2001 oz. 2003: **rádio** -a [i]jo] m z -em/-om [em] (á; â) kupiti ~; delati na ~u; poj. biti po ~u povezan s pilotom; govoriti po ~u in **trío** -a [i]jo] m (i) klavirski ~; poud. ubran igralski ~ [trojka]. URL: <http://www.fran.si/134/slovenski-pravopis>.

³ V knjižni obliki je izšla broširana, t. i. Delova izdaja (namenjena članom časopisnega kluba), hkrati pa je izšel CD-ROM.

⁴ Popravke so predlagali avtorji, pa tudi kritiki, npr. Simon Lenarčič v prispevkih z naslovom Čeri v slovenskem pravopisnem morju I in II, *Sodobnost*, 2002, 31–48, 301–314. Lenarčič je na spletu objavil tudi nekaj svojih opozoril: *Nekateri popravki iz Simona Lenarčiča kritike Slovenskega pravopisa 2001, upoštevani v izdaji iz leta 2003*, URL: http://www.popravopis.si/popravopis_-_upostevani_popravki.html.

2010 pa je bila pripravljena tudi za splet in leta 2014 za slovarski portal Fran (www.fran.si).⁵ Po njenem izidu se je v javnosti pojavila želja po obvestilno skromnejšem pravopisnem priročniku, v katerem bi bile v okviru veljavnih pravopisnih pravil sprejete tudi utemeljene pripombe kritikov (Kocjan Barle 2002; Lenarčič 2002; Bajt 2002; Weiss 2003; Šeruga Prek 2002 idr.). Naloga, ki jo je inštitut sprejel z dodatno zadolžitvijo, da slovarsko zbirko dopolni tudi z novimi besedami in aktualiziranimi zgledi, je bila težavna, saj je poseganje v slovar, zlasti pa njegovo dopolnjevanje pokazalo, da je pred pripravo t. i. malega oz. »tehnično« okrajšanega pravopisa treba na več mestih oblikovati nove smernice v pravilih, kar pa je bilo povezano s ponovnim sklicem standardizacijskega telesa, tj. pravopisne komisije, in reorganiziranjem pravopisne slovaropisne dejavnosti.

2.1 Pravopisna pravila

Pravopisna pravila veljavnega *Slovenskega pravopisa* 2001 so bila »potrjena« na skupščini Slovenske akademije znanosti in umetnosti leta 1989 in predstavljajo prva pravila v zgodovini slovenskega pravopisja, ki so bila sprejeta po javni razpravi pišoče laične in strokovne javnosti (zlasti jezikoslovcev, lektorjev, prevajalcev, pedagogov in kulturnikov). V obdobju 1990–2001 so bila tudi prilagojena novonastalim družbenim razmeram (npr. v tretji izdaji iz leta 1994 in peti izdaji iz leta 1997), izdaja pravil skupaj s slovarjem pa je prinesla še več gradivskih posodobitev, npr.: *Trije kralji* → *Sveti trije kralji* (§ 47), *Zveza neodvisnih držav* → *Ruska federacija* (§ 73), *Teritorialna obramba* → *Slovenska vojska* (§ 91). Medtem ko je strokovna javnost tovrstne posodobitve sprejemala kot potrebne in dobrodošle, pa je precej bolj kritično sprejemala vsebinske spremembe pravil, ki niso bile pojasnjene ali vsaj evidentirane.

Te »tihe« ubeseditvene spremembe posameznih pravil so v veliki meri vplivale na pisno prakso, zlasti na delo lektorjev in pedagogov, saj so dopuščale različno interpretacijo pravila v praksi. Za ponazoritev navajamo pravila o pisanju izlastnoimenskih pridevnikov na *-ov/-ev* in *-in* pri pisanju poimenovanj za duhovno lastnino, pri kateri se stopnja obveznosti upoštevanja kodifikacije pretanjeno spreminja, npr.:

- Vendar **pišemo** z veliko začetnico poimenovanja zakonov in teorij (*Pitagorov izrek*, *Einsteinova teorija*). (Načrt 1981: 25)
- Z veliko **se lahko pišejo** taki pridevniki tudi tedaj, kadar zaznamujejo duhovno last, npr. *Einsteinova teorija*, *Pitagorov izrek*. (SP1P 1990: § 115)
- Z veliko **je priporočljivo pisati** svojilne pridevnike iz lastnih imen tudi tedaj, kadar zaznamujejo duhovno last, npr. *Einsteinova teorija*, *Pitagorov izrek*, *Ludolfovo število*, *Ohmov zakon*. (SP1P 1994 in 1997: § 115)

⁵ Na spletnem naslovu slovarskega portala Fran <<http://www.fran.si>>.

- Z veliko **se** svojilni pridevniki iz lastnih imen **lahko pišejo tudi tedaj**, kadar zaznamujejo duhovno last, npr. *Pitagorov izrek*, *Ludolfovo število*, *Ohmov zakon*. (SP 2001: § 115)

Prikrito vpeljane spremembe so močno zaznamovale pisno prakso tudi pri drugih problemskih sklopih, npr.:

- svojilni pridevniki iz imen s predimki zapisov tipa *Vangoghov*, *Vandeveldejev* (SP 2001: § 115) in implicitna sprememba pravila, ki pa je razvidna zgolj iz slovarja (*van Goghov*, *Veldejev*);
- spremenjen pogled na stičnost, ki je razviden iz popravkov zgledov, npr. $23^{\circ} C \rightarrow 23^{\circ} C$ (SP 2001: § 259); *Podjetju Mavrica, d.d., grozi stavka* \rightarrow *d. d.* (SP 2001: § 301);
- uvedba citatnega imenovalnika pri tujih lastnih imenih, pisanih z nestičnim vezajem⁶ (*Rimski-Korsakov Rimskega - Korsakova*) (SP 2001: § 428), ki je problematizirala tudi druge zapise z vezajem;
- sprememba načel pri zapisu t. i. poljudnih ali nadomestnih poimenovanj tipa *renska zveza* (prim. SP1 – Pravila izdaji 1990 in 1994: § 148).

Na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU je bil v letu 2010 pripravljen pregled pravil oz. pravopisno perečih vprašanj, ki bi jih bilo treba na novo pretehtati tako ob posodobitvi pravil kot tudi ob izdelavi posodobljene različice pravopisnega slovarja, in predložen v pregled SAZU.⁷ Pregled je bil predstavljen v monografiji *Sodobni pravopisni priročnik med normo in predpisom* (Dobrovoljc, Jakop 2011). Delo prinaša tudi sporočilo, naj bo kodifikacijska ambicija utemeljena na novih smernicah, ki naj jih predstavi vseslovenski znanstveni posvet glede sprememb v pravopisu oz. standardizaciji, ob tem pa oblikuje delovno telo, ki bo pripravilo izdajo posodobljenih pravopisnih pravil (Dobrovoljc, Jakop 2011: 9). Pravopisna pravila so namreč tudi osnovno vodilo pri normiranju novonastalega besedja in (ne glede na to, da so se v primerjavi s preteklostjo umaknila iz osrednjega interesnega polja jezikoslovcev) še vedno zadevajo najširši krog jezikovnih uporabnikov ter neposredno vplivajo na podobo slovenščine v javni rabi. Posodobitve in dopolnitve teh pravil so tudi rezultat prizadevanja za čim bolj sprotno zaznavanje razvojne dinamike. Ob prilagajanju dogovorjenih standardov tej dinamiki pa se zavedamo, da je za njihovo preureditev in prenavo treba upoštevati poleg najnovejših jezikoslovnih spoznanj tudi izročilo preteklih kodifikacij oz. upoštevati tudi generacijski razpon piscev ter s tem povezano slogovno raznolikost sodobne knjižne slovenščine.

Med prizadevanja za argumentiranje sprememb v pravilih, h kateremu je bila povabljena zainteresirana strokovna javnost, se uvršča tudi monografska publikacija *Pravopisna stikanja* (2012), ki jo je izdal Inštitut za slovenski jezik

⁶ Prim. tudi nasprotovanja zaradi uvedbe nestičnega vezaja pri P. Weissu (1993/94).

⁷ Predlog (Dobrovoljc, Jakop 2010) je po odločitvi II. razreda SAZU pregledal akad. Toporišič, predsednik nekdanje Pravopisne komisije.

Frana Ramovša ZRC SAZU in v kateri je sedemnajst avtorjev predstavilo svoje poglede na prenovo pravil.⁸

V letu 2013 se je z ustanovitvijo Pravopisne komisije pri SAZU⁹ kot nadinstitucionalnega strokovnega delovnega telesa, v katerem sodelujejo predstavniki različnih strokovnih javnosti, zlasti slovenistične,¹⁰ postopek prenove pravopisnih pravil formalno začel.

V skladu z novim dejstvom je bila pravopisna dejavnost reorganizirana in poteka po dveh vzajemno povezanih tirih: ob pripravi predlogov sprememb pravopisnih pravil se gradijo problemski sklopi pripadajoče leksike, ki sestavlja zbirko normativnih zadreg in iz katere izhaja tudi *Slovar pravopisnih težav* (2014–).

2.2 Pravopisni slovar

Obdobje od izida SP 2001 je bilo namenjeno iskanju utemeljitev za spremembe slovaropisnih konceptov. Prenova pravopisnega slovarja je bila osredinjena na normativne zadrege in povezave s pravopisnimi pravili (Dobrovoljc, Jakop 2008, 2011). Na slovarski ravni je načrtovanje prenove v obdobju priprave tehnično okrajšanega pravopisa vključevalo tehnično prilagoditev sodobnim načinom objavljanja slovarja, v prvi fazi najprej odpravo gnezdenja, kasneje pa tudi približevanje standardom, primernim za spletno objavljanje (npr. odstranitev tild, polna izrazna podoba besed/oblik in metajezikovnih pojasnil). Ob tem je bila izpostavljena zlasti potreba po večji specializaciji pravopisnega slovarja, kar je bilo (sodeč po *Vzorcih iz slovarskega dela novega slovenskega pravopisa v Načrtu pravil za novi slovenski pravopis* 1981, str. 206–210) načrtovano že za SP 2001, a se ni uresničilo.¹¹

Odločitev za specializirani pravopisni priročnik je vplivala na spremembe slovarskega koncepta, kakršnega je prinašal SP 2001. Poudarjena je bila usmeritev v prikaz pravopisno relevantnih informacij, brez slogovnih napotkov in zvrstnega kvalificiranja. Pojmovanje normativnosti je posodobljeno – kot nepravilno naj bi bilo označeno le tisto, kar je zapisovalno neustrezno, sicer pa so nekateri zapisi odsvetovani; prepovedovalno normiranje, ki bi segalo na področje leksike ali skladnje, ni bilo načrtovano (Dobrovoljc, Jakop 2008: 87). Prenova je bila projektno organizirana:¹² že v prvi fazi je preučevanje v

⁸ V letu 2015 se bo z izidom monografije *Pravopisna razpotja* argumentacijska usmeritev nadaljevala.

⁹ Gl. spletišče Pravopisne komisije pri SAZU, URL: <http://pravopisna-komisija.sazu.si>.

¹⁰ Komisija ima sedemnajst članov in dva sestava: ožjega in širšega. Več na povezavi: <http://pravopisna-komisija.sazu.si>.

¹¹ O tem več v Dobrovoljc, Bizjak Končar (2011: 102).

¹² V okviru te vsebine je bil pri Agenciji za raziskovalno dejavnost RS v februarju 2008 izbran aplikativni raziskovalni projekt z naslovom *Slovenski pravopisni priročnik v knjižni, elektronski in spletni različici* (L6-0166), v skromnem obsegu 1770 ur letno (en sodelavec) in časovnem trajanju treh let, ki ga je finančno podprla tudi SAZU.

slovenščini še nekodificiranega besedja pokazalo na kodifikacijske vrzeli in odklone od jezikovne norme, aktualizacija zgledov pa na nove položaje, predvsem pa na pomanjkanje zvrstno različnih gradivskih virov in ustreznih orodij. Pomanjkljivosti izhodišče slovarske zbirke SP 2001 oz. 2003, ki je izhajala iz gradivske osnove SSKJ, so se kazale tudi na ravni obvestilnosti, saj za posamezne zlasti podiztočnične besede ponazoritev ni bila predvidena.

Dobro ponazorilo tega problema so na primer (1) pridevniki na *-ski* in (2) prebivalska imena. Oboji so v SP 2001 obdelani kot podiztočnice pri izvornem zemljepisnem imenu brez ponazarjalnih zgledov, kar pri jezikovnih uporabnikih pušča precej odprtih vprašanj, zlasti glede izbire velike/male začetnice, kakor se izkazuje v rabi:

(1) pridevniki na *-ski*

- *dunajski*: *dunajski/Dunajski filharmoniki, dunajska/Dunajska univerza, dunajski/Dunajska borza, dunajski/Dunajska konvencija, dunajski/Dunajski dečki*;
- *sydneyjski*: *sydneyjska/Sydneyjska opera, sydneyjski/Sydneyjski zaliv, sydneyjski/Sydneyjski bienale*;
- *tržaški*: *tržaški/Tržaški zaliv, tržaško/Tržaško gledališče, tržaški/Tržaški Slovenec*.

(2) prebivalska imena in njihove enakozvočne občnoimenske ustreznice

- *Afganistanec* : *afganistanec* ‘droga’, ‘konj’;
- *Brazilka* : *brazilke* ‘vrsta spodnjic’;
- *Dolenjka* : *dolenjka* ‘cesta’;
- *Kubanka* : *kubanka* ‘cigara’.

3 Specializacija pravopisnega slovarja

Elektronska doba je pomembno vplivala na odnos jezikoslovja do jezikovnega uporabnika. Jezikovne tehnologije s korpusi ponujajo verodostojno gradivsko osnovo, z različnimi empirično preverljivimi postopki pa omogočajo detektiranje uporabnikovih jezikovnih/normativnih zadreg. Vseh t. i. odklonov ne moremo pripisati zgolj napakam in pomanjkljivostim v posameznikovem jezikovnem znanju, ampak so lahko tudi posledica vrzeli v aktualnih pravilih oz. slovarju ali neuskkljenosti med temi določitvami in njihovo dnevno jezikovno prakso. Na osnovi tako pridobljenih podatkov jezikoslovci lažje koncipirajo glede obvestilnosti uporabniku prilagojene normativne priročnike, rezultati pa so empirično podkrepjeni.

Osnovni pogoj za pripravo pravopisnega slovarja je dobro definirano normativno izhodišče tako glede izbora podatkov kot njihovega vrednotenja v razmerju do knjižnojezikovne norme.

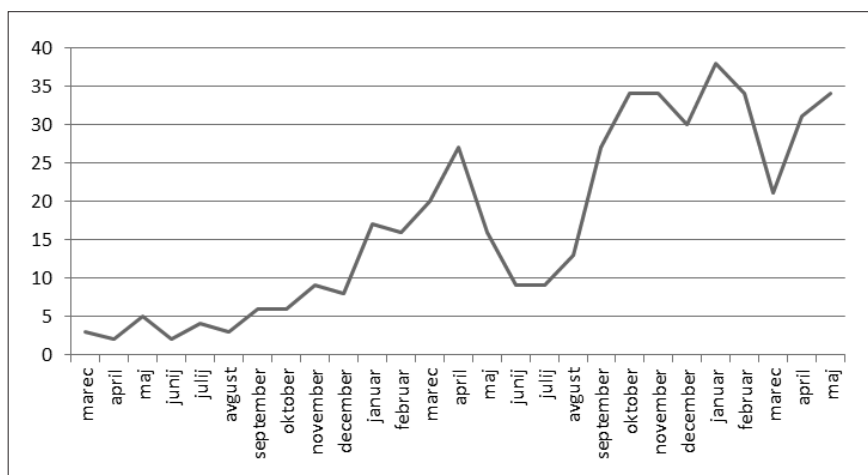
3.1 Ugotavljanje normativnih zadreg

Pri identificiranju normativnih zadreg skušamo odkriti, kdaj je uporabnik negotov ali se čuti nekompetentnega. Veliko zadreg je ugotovljenih na področju jezikovne variantnosti – tako v rabi kot posledično kodifikaciji. Pri tem lahko uporabljamo različne načine.

- (1) Uporabimo virov, kjer je uporabnik aktiven pri iskanju rešitve za svojo težavo – imenujemo jih avtorefleksivni viri (Dobrovoljc, Krek 2011: 43), npr. spletni forumi, svetovalnice za jezikovna vprašanja.
- (2) S pomočjo računalniških orodij pridobimo podatke iz virov, ki niso odvisni od uporabnikovega sodelovanja; pri tem uporabimo npr. metodo podatkovnega rudarjenja, s katero lahko pridobimo iz elektronskih zbirk želene podatke.

3.1.1 Jezikovno svetovanje

Iz rezultatov dosedanjih analiz uporabniških težav (Uhlířová 2002, Bizjak Končar idr. 2011) je mogoče razbrati, da nam bogato in verodostojno podatkovno izhodišče ponujajo spletni forumi in jezikovne svetovalnice, v katerih udeleženci razpravljajo o jezikovnih zadregah ali pa za nasvet vprašajo strokovnjaka.

Grafikon 1: Naraščanje števila vprašanj, mesečno zastavljenih v jezikovni svetovalnici Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v obdobju od marca 2012 do maja 2014.

Elektronski predal jezikovnega svetovanja na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša pri ZRC SAZU deluje že od izida *Slovenskega pravopisa* 2001,¹³ od

¹³ E-predal z naslovom pravopis.isj@zrc-sazu.si.

pomladi leta 2012 pa je spremenjen v spletno jezikovno svetovalnico.¹⁴ Kot prikazuje grafikon 1, se dinamika zastavljenih vprašanj vztrajno stopnjuje.¹⁵

Tako število kot vsebina vprašanj dokazujeta, da je pridobljeno zbirko mogoče pojmovati kot relevantno in aktualno zbirko jezikovnih problemov, ki kaže, da imajo uporabniki na pravopisnem področju težave zaradi naslednjih dejavnikov:

1. Ne razumejo pravopisnih pravil, ki so v posameznih segmentih PREZAPLETENA za laičnega uporabnika. V ta sklop se uvrščajo na primer vprašanja, ki jih uporabniki zastavljajo glede pisanja različnih tipov tvorjenk (npr. *metiloranž*, *pilates-joga*, *čimprejšnji*), ločevanje stičnega in nestičnega vezaja ter njun vpliv na sklonljivost povezanih sestavin (*Jean-Paul*, *Občina Miren - Kostanjevica*, *Obrežje - Bregana*) ipd.
2. PRAVILA so na več mestih tudi ZASTARELA in ne izhajajo iz aktualne jezikovne situacije, npr. neustrezno sodobnemu pojmovanju industrijske lastnine je pisanje imen izdelkov, zdravil (*Aspirin*) in zdravilnih učinkovin (*acetilsalicilna kislina*), serijskih izdelkov (*astra*) in znamk (*Opel Astra*) ter več kategorij male/velike začetnice.
3. Pogosto je vzrok težav SLABA ORIENTACIJA PO PRIROČNIKU – v pravilih zlasti pri vejici in pisanju skupaj oz. narazen, kar signalizira potrebo po konceptualni prenovi obeh poglavij. V SLOVARJU pa so težko razberljiva zaglavja slovarskih sestavkov, kar povzroča težave pri pregibanju zlasti tujih lastnih imen (*Chicen Itza*, *Vogue*, *Picabia*, *Tiia*), prevzetih (*sommelier*, *premier*) in tudi domačih občnih besed (*sence*, *dno*, *dan*).
4. Uporabniki imajo tudi težave z APLICIRANJEM OBSTOJEČIH PRAVIL NA NOVE PRIMERE, ki malenkostno odstopajo od tipa, opisanega v pravilih, npr. pisanje nagrad in nazivov (*mlada kmetica*, *drejček*), njihovih prevodov (*zlata palma* : *stega*); pisanje domišljjskih imen (*Miki Miška*, *Jaka Racman*), imen cest (*Slovenika* : *dolenjka*) in podomačevanje imen sodobnih vladarjev (*Felipe* : *Filip*). Po drugi strani bi vključitev vseh izjem dajala vtis prenormiranosti.

Jezikovno svetovanje nam pri prenovi pravopisa ne pomaga odkrivati le vrzeli in nejasnosti, pomembno je tudi detektiranje mest v aktualnem priročniku, kjer uporabniki ugotavljajo neskladja med pravili in slovarjem. Nekaj primerov:

1. Lastnoimenske zloženke tipa *Črtomir*

Po pravilu v SP 2001 (§ 781) se lastnoimenske zloženke tipa *Vladimir*, *Črtomir* čedalje pogosteje pregibajo s podaljšano osnovo: *Vladimirja*, *Črtomirja*. V pravopisnem slovarju je kljub temu empirično podkrepljenemu dejstvu, da je v rabi dvojnica, kodificiran le en tip pregibanja (*Črtomir* *Črtomirja*).

¹⁴ Jezikovno svetovanje Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU: <http://isjfr.zrc-sazu.si/sl/svetovalnica>.

¹⁵ Upad zastavljenih vprašanj v poletnih mesecih morda kaže na to, da so uporabniška vprašanja povezana večinoma s profesionalno rabo jezika. Zaradi anonimnosti spraševalcev na to vprašanje zaenkrat ne moremo odgovoriti. – Vprašanja segajo na vsa področja jezika; v razpravi se osredinjamo na pravopisna.

2. Tuja lastna imena s končnim *-ts*

Po pravilu v SP 2001 (§ 957) preglasna premena ne vključuje lastnih imen s končajem *-ts*: »Za *ts* pišemo samo *-ov*: *Smuts – Smutsov*.« Slovarske rešitve v SP 2001 kažejo na odklone od tega pravila: imena, ki se končajo na *-ts*, so v slovarju obravnavana različno: imeni *Barents* in *Yeats* tvorita pridevnik po zgledu *Smuts*, torej *Barentsov* in *Yeatsov*,¹⁶ ime *Keats* z izglasnim izgovorjenim *c*, torej *Keatsev* in *Keatsov*.

3. Posebnosti preglasa pri besedah s končajem *-io*

Medtem ko SP 2001 v pravilu 791 pravi, da se besede s končajem *-io* [rádio [rádijo]] v orodniku ednine pišejo navadno *-em* (z *radiem*), pa slovarska aplikacija izkazuje tri načine sklanjanja teh imen: (a) *radio – z radiem/radiom*; (b) *trio – s triom*; (c) *Ohio – z Ohiem*.

Prikazana neskladja pričajo tudi o tem, da bo treba pri prenovi pravil sprejeti odločitev O RAZMERTJU MED PRAVILI IN SLOVARJEM, ki se nakazuje v dveh smereh: (1) Prva možnost je, da pravila nakazujejo smernice, slovar pa prikazuje konkretne zglede z vsemi izjemami, kar pomeni, da lahko pride tudi do neenotnih rešitev tipa *radio z radiem/radiom*, *trio s triom*. (2) Druga možnost je, da so tudi v pravilih nakazane vse izjeme in da slovar ne prikazuje normativnih rešitev, ki jih pravila ne napovedujejo. Z vsebinskega vidika je očitno, da pravila zahtevajo manj sprememb kot slovarski del.

3.1.2 Podatkovno »rudarjenje«

S pomočjo programskih orodij lahko v besedilih s pomočjo metod podatkovnega rudarjenja pridobivamo relevantne podatke za zbirko normativnih zadreg. Kot vzorčni primer predstavljamo postopek pridobivanja podatkov za geslovník prirednih in podrednih zložen, ki izgradnjo geslovníka sistematizira in pospeši, podatkom samim pa doda atributa avtentičnosti in aktualnosti.

Ob načrtovanju izgradnje podatkovne zbirke normativnih zadreg je bilo poskusno pripravljeno problemsko polje PRIREDNIH ZLOŽENK.¹⁷ Če izločimo iz korpusa konkordance s kombinacijami, med katerimi se pojavlja vezaj, pri čemer se prva beseda konča z [o] ali [e], dobimo seznam takih zložen iz korpusa, npr. *angleško-ameriški*, *bosansko-hercegovski*, *božično-novoleten*, *bralno-pisalen*, *ekonomsko-socialen*, *kulturno-gospodarski*, *narodno-zabaven*, *mandatno-volilen*, *javno-zaseben*, *srčno-žilen* ipd.

Če primerjamo dobljene rezultate s tistimi v SP 2001, lahko ugotovimo, da je v slovarju skupaj približno sto zložen tega tipa, približno četrtnina iz korpusa je prekrivnih s pravopisnimi, daljši pa je spisek novih (npr. *obrtno-podjetniški*, *srčno-žilni*, *slovensko-avstrijski*, *javno-zaseben*, *kmetijsko-goz-*

¹⁶ V knjižni obliki SP 2001 sta pridevniški obliki tvorjeni z obema obraziloma: *Yeatsev* in *Yeatsov*. Prim. Dobrovoljc, Jakop (2011: 135).

¹⁷ Vzorec je prispevalo podjetje Amebis spomladi l. 2013.

darški, ekonomsko-posloven, zakonodajno-praven, jesensko-zimski), ki jih kot še nekodificirane mora vključevati tudi novi pravopis.

Podatkovno rudarjenje omogoča tudi LUŠČENJE DVOJNIČNIH PODATKOV (zapis, pregibanje), ki jih s pomočjo programskih orodij, ki omogočajo analizo korpusnih podatkov o pogostih sopojavitvah,¹⁸ preverimo še z vidika kolokabilnosti iskane besede in pravopisnega omahovanja, npr. pri *vozel*: *gordijski/Gordijski vozel*, *teorija boromejskega/baromejskega oz. Boromejskega/Baromejskega vozla*; *Prusikov/prusikov vozel* (Dobrovoljc, Bizjak Končar 2011: 104).

Podobna neskladja je mogoče opaziti tako ob pregledu že uslovarjenih besed (npr. *biftek – 10 dag tatarskega bifteka* ali *bifika*; *copata/copat*; *cigareta/cigaret*) ter imen (*Arne – Arnetal/Arneja*; *Klemen – Klemena/Klemna*) kot tudi ob novejših besedah, kjer so dileme prisotne tudi ne le glede pregibanja, temveč tudi glede kategorialnih lastnosti spola in števila, npr. *šitaka* (ž), *šitaki* (m mn): *200 g svežih šitak – pašeta iz šitaki gob – Malce premešamo, dokler šitaki ne spustijo vode*.

Tako zasnovana zbirka normativnih zadreg je lahko izhodišče za različne slovarje, še zlasti za slovarje knjižnega jezika.

3.2 Spremembe tradicionalnih načinov prikaza normativnih dejstev

Oba slovenska aktualna enojezična slovarja z normativno¹⁹ veljavnostjo sta bila že pred desetletjem in več objavljena na CD-ROM-u in kasneje tudi na spletu: *Slovar slovenskega knjižnega jezika* že od l. 1998 – eSSKJ in iSSKJ od l. 2000 ter SSKJ2 v l. 2014; *Slovenski pravopis* od l. 2003 – eSP in iSP od l. 2010, kar je pomembno povečalo njuno dostopnost jezikovnemu uporabniku. Vendar govorimo o sekundarni obliki digitalnosti, saj uporabniki prebirajo nespremenjene različice knjižnih izdaj, ki niso bile razvite za digitalno okolje.

Slovarske in – v tem prispevku izpostavljeno – normativne informacije so uporabnikom podane prek METAJEZIKOVNIH prvin, ki imajo posredovalno funkcijo in ki od uporabnika zahtevajo več poznavanja ne dovolj ustaljene in posledično enotne leksikografske terminologije in tudi metajezikovnih leksikografskih formulacij, ki se od slovarja do slovarja razlikujejo, pogosto pa je treba znati ustrezno tolmačiti tipografijo posameznega slovarja. Tako v pravopisnem slovarju SP 2001 ležeči tisk uvaja enakovredno sopomenko, črna pika jezikovna sredstva prepoveduje, krožec uvaja odsvetovano jezikovno prvino ipd. Gre za metajezikovne podatke, ki se neposredno nanašajo na vrednotenje rabe in so v pravopisnem slovarju še posebej iskani in pričakovani, saj predstavljajo normativno informacijo, za katero je tovrstni slovar specializiran. Svetovalni stiki z jezikovnimi uporabniki povedo, da so zadrege povezane tudi s težavami

¹⁸ Angleško *Word Sketch*, slovensko »Besedne skice«, Sketch Engine (prim. Krek in Kilgarriff, 2006).

¹⁹ *Slovar slovenskega knjižnega jezika* na osnovi definicije v uvodu opredeljujemo kot »informativno-normativnega«.

pri razumevanju slovarskega metajezika in da je tolmačenje normativnih oz. splošnih jeziko(slo)vnih podatkov zaradi nepoznavanja načina posredovanja informacij lahko povsem zgrešeno.

V konceptu specializiranega pravopisnega priročnika, ki je bil pripravljen na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (Dobrovoljce, Jakop 2011), je bilo ob predstavitvi poskusnih slovarskih iztočnic pokazano, da bo treba zlasti tiste metajezikovne podatke, ki se neposredno nanašajo na usmerjanje rabe (npr. odsvetovano, slogovno ustrežnejši zapis, uradno poimenovanje ipd.) poenostaviti in jih predstaviti neokrajšano in bolj pregledno. Vse to nam v elektronski dobi omogoča spletni medij.

3.2.1 Možnosti spletnega prikaza pravopisnega slovarja

Iztočnica	<i>Bordeaux</i>
Besedna vrsta	samostalnik moškega spola
Izgovor	imenovalnik <i>bordó</i> rodilnik <i>bordója</i> orodnik <i>nad bordójem</i>
Sklanjatev	I. moška sklanjatev ED im. <i>Bordeaux</i> , rod. <i>Bordeauxa</i> , daj. <i>Bordeauxu</i> , tož. <i>Bordeaux</i> , mest. <i>Bordeauxu</i> , or. <i>Bordeauxom/Bordeauxem</i> DV im. <i>Bordeauxa</i> , rod. <i>Bordeauxov</i> , daj. <i>Bordeauxoma</i> , tož. <i>Bordeauxa</i> , mest. <i>Bordeauxih</i> , or. <i>Bordeauxoma/Bordeauxema</i> MN im. <i>Bordeauxi</i> , rod. <i>Bordeauxov</i> , daj. <i>Bordeauxom</i> , tož. <i>Bordeauxe</i> , mest. <i>Bordeauxih</i> , or. <i>Bordeauxi</i>
Pravopisna kategorija	zemljepisno ime naselbinsko ime: mesto
Zgledi rabe	<i>Gostovali so v Bordeauxu</i> <i>vožnja v Bordeaux</i> <i>vina iz Bordeauxa</i> v ednini, or. <i>Obiskali so francosko mesto med Bordeauxom/Bordeauxem in Toulousom</i>
Pridevnik	bordeajski in bordojski
Prebivalska imena	Bordeauxčan, Bordeauxčanka
Pravopisna pravila*	Povezave: pisanje naselbinskih imen prevzemanje zemljepisnih imen tvorba pridevnika na -ski prevzemanje imen iz francoščine
Povezave	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid black; border-radius: 15px; padding: 5px; text-align: center;">Jezikovna svetovalnica</div> <div style="border: 1px solid black; border-radius: 15px; padding: 5px; text-align: center;">Korpus</div> <div style="border: 1px solid black; border-radius: 15px; padding: 5px; text-align: center;">Starejši pravopisi</div> </div>

Slika 1: Možnost spletnega oblikovanja pravopisnih podatkov s povezavami.

(*Opomba: Sklic na pravopisna pravila bo posodobljen v skladu s fazo prenove pravopisnega pravila.)

Pri zasnovi pravopisnega slovarja novejšje dobe je treba upoštevati premike v načinih zapisa slovarske informacije: če je bilo v klasičnih knjižnih publikacijah treba skrbeti za krajšanje slovarskih metapodatkov in shematiziranje ponavljajočih se slovarskih elementov, kar je z vidika informativnosti pogosto omejevalno, v elektronskih in spletnih objavah to ne bo več potrebno.

Pri prenovi se zato odločamo za več posegov, ki razvidneje prikažejo vse podatke, zlasti pa normativno informacijo, npr.:

- neokrajšano navajanje pojasnil o rabi in slovničnih, pa tudi distribucijskih posebnostih;
- neokrajšano navajanje sklanjatvenih paradigem, glagolskih oblik;
- poudarjanje pomena ilustrativnih zgledov pri vseh tipih slovarskih iztočnic (npr. tudi pri simbolih, okrajšavah in lastnih imenih).

Iztočnica	<i>noč</i>
Besedna vrsta	samostalnik ženskega spola
Izgovor	imenovalnik <i>nóč</i> rodilnik <i>nočí</i>
Sklanjatev	II. ženska sklanjatev ED im. <i>nóč</i> , rod. <i>nočí</i> , daj. <i>nóči</i> , tož. <i>nóč</i> , mest. <i>nóči</i> , or. <i>nočjó</i> DV im. <i>nočí</i> , rod. <i>nočí</i> , daj. <i>nočéma</i> , tož. <i>nočí</i> , mest. <i>nočéh</i> , or. <i>nočéma</i> MN im. <i>nočí</i> , rod. <i>nočí</i> , daj. <i>nočém</i> , tož. <i>nočí</i> , mest. <i>nočéh</i> , or. <i>nočmí</i>
Zgledi rabe	<i>V praznično božično noč nas bo zazibala glasba;</i> <i>Svila v toplih nočeh prijetno hladi, v mrzlih pa greje;</i> <i>Pred nekaj nočmi so razbili izložbeno okno v trgovini;</i>
Kolokacije	<i>božična noč</i> noč pred 25. decembrom <i>kresna noč</i> noč med 23. in 24. junijem <i>noč čarovnic</i> noč med 31. oktobrom in 1. novembrom <i>šentjernejska noč</i> noč pred 24. avgustom leta 1572 v Franciji <i>silvestrska noč</i> noč pred 1. januarjem <i>sveta noč</i> noč pred 25. decembrom <i>velika noč</i> praznik
Pravopisna pravila*	Povezave: pisanje praznikov in posebnih datumov sklanjanje samostalnikov II. ženske sklanjatve
Povezave	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="border: 1px solid gray; border-radius: 15px; padding: 5px; text-align: center;">Jezikovna svetovalnica</div> <div style="border: 1px solid gray; border-radius: 15px; padding: 5px; text-align: center;">Korpus</div> <div style="border: 1px solid gray; border-radius: 15px; padding: 5px; text-align: center;">Starejši pravopisi</div> </div>

Slika 2: Različni tipi obvestilnosti v spletnem pravopisnem slovarju: pravopisna in oblikoslovna. (*Opomba: Sklic na pravopisna pravila bo posodobljen v skladu s fazo prenovne pravopisnega pravila.)

Spletni pravopisni slovar s pregledno zasnovno in izrecno izraženo metabesedilnostjo²⁰ bo v perspektivi omogočal:

1. POSTOPNO DODAJANJE RELEVANTNIH PODATKOV, npr.:
 - pravorečni podatki, zapisani v mednarodni fonetični abecedi;
 - za pravopisje pomembne etimološke informacije tipa *ničejanstvo* (< Nietzsche), *Savdova Arabija* (< Ibn Saud), *teflon/Teflon* ipd.;
 - besedotvorne možnosti iztočnice;
2. HIPERBESEDILNOST omogoča povezave z drugimi jezikovnimi viri, npr.:
 - s prenovljenimi pravopisnimi pravili kot argumentacijo pravopisne rešitve;
 - z jezikovno svetovalnico, kjer so rešitve aktualizirane glede na kontekst vprašanja;
 - enciklopedijami (struktura omogoča poljubno omejevanje v različnih bazah vidnih podatkov);
 - drugimi slovarji in
 - drugimi dostopnimi viri na spletu.

Tehnično omogoča tako strukturirana zbirka tudi delno posodabljanje baze, npr. le v enem polju slovarja (npr. le podatke o izreki), izvoz posameznih skupin podatkov za uporabo v neslovarskih aplikacijah (črkovalniki, slovnični pregledovalniki).

S spletom omogočena interaktivnost pripomore k boljši komunikaciji z jezikovnimi uporabniki. Zlasti hiperbesedilnost ima pomembno vlogo pri uvajanju ilustrativnega gradiva, saj bi lahko s povezavo na ustrezno mesto razširimo možnost prikaza sobesedila v spletnih iskalnikih (Michelizza 2011) ali (specializiranih) besedilnih korpusih.

3.3 Slovar pravopisnih težav (2014–)

V skladu z normativnimi usmeritvami, ki jih sprejema Pravopisna komisija, in konceptualnimi načeli, ki jih uresničuje pravopisni slovar v 21. stoletju, ter možnostmi spletnega prikaza, je bil v letu 2014 na slovarskem portalu Fran Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU objavljen prototip *Slovarja pravopisnih težav*.²¹ Slovar ima naravo rastočega (sproti dopolnjevanega) slovarja in je zasnovan po problemskih sklopih. Nastaja vzporedno s pravopisnimi pravili. Vsak problemski sklop v opisu na spletišču vsebuje tudi novosti glede na obstoječo kodifikacijo. Status teh slovarskih sestavkov je na ravni »predloga«, ki ga skupina daje v presojo Pravopisni komisiji pri SAZU; predloge spremlja (glede na spletno objavo) tudi pišoča javnost. Delovna skupina z ZRC SAZU na sejah članom ožjega sestava komisije predstavi kodifikacijske novosti v slo-

²⁰ Npr. izrecno uvajanje enot slovarja: sklanjatev, sopomenka, ustrežnejši zapis, v zvezi, stalna besedna zveza ...

²¹ Spletno mesto: <http://www.fran.si/135/spt-slovar-pravopisnih-tezav>. Trenutno je objavljanih sedem problemskih sklopov s pripadajočimi pojasnili.

varju; po odobritvi Pravopisne komisije bodo redakcije dobile status »sprejeto«. Dokončno normativno veljavnost bo dobil novi normativni priročnik ob potrditvi vseh gesel in javnem sprejetju pripadajočih pravopisnih pravil.

4 Sklep

Elektronska doba zahteva razmislek o novi zasnovi pravopisnega priročnika, ki uporabnikom ponuja normativne informacije ne le v klasičnih medijih, temveč tudi v spletni različici, do katere lahko neomejeno dostopajo z različnih naprav.

Ob upoštevanju tradicionalne normativne pristojnosti in utemeljevalno-aplikativne zasnove pravopisa potekata dve vzajemno povezani veji standardizacijskih dejavnosti, ki bosta pripomogli k nastanku tehnološko podprte zbirke normativnih zadreg ob hkratni pripravi predlogov sprememb pravopisnih pravil in pripadajoče spletne slovarske aplikacije. Nadaljnji koraki naj bi omogočili zasnovo podatkovnega modela, v katerega bo mogoče dodajati nove ali dopolnjene elemente slovarskega sestavka in izvoz podatkov za vgradnjo v aplikacije, pri katerih potrebujejo normativno informacijo.

VIRI IN LITERATURA

Drago BAJT, 2002: Zadnji pravopis – poslednji pravopis? *Nova revija*. Forum. 2–10.

Aleksandra BIZJAK KONČAR, Helena DOBROVOLJC, Kaja DOBROVOLJC, Nataša LOGAR BERGINC, Polonca KOČJANČIČ, Simon KREK, Tadeja ROZMAN, 2011: *Slogovni priročnik: sporazumevanje v slovenskem jeziku. Kazalnik 17 – Standard za korpusno analizo težav pri tvorbi besedil*: <http://www.slovenscina.eu/Media/Kazalniki/Kazalnik17/Kazalnik_17_Slogovni_prirocnik_SJ.pdf>.

Ferdinand de SAUSSURE, 1997 (1916): *Predavanja iz splošnega jezikoslovja*. Izdala Charles Bally in Albert Sechehaye v sodelovanju z Albertom Riedlingerjem. Ljubljana: ISH Fakulteta za podiplomski humanistični študij.

Helena DOBROVOLJC, 2014: Normativna informacija v slovarju. *Jezikoslovni zapiski* 20/1, 45–57.

Helena DOBROVOLJC, Aleksandra BIZJAK KONČAR, 2011: Vprašanja obvestilnosti sodobnega pravopisnega slovarja. *Izzivi sodobnega slovenskega slovaropisja*. Ur. Marko Jesenšek. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 75). 86–109.

Helena DOBROVOLJC, Nataša JAKOP, 2008: Specializirani pravopisni priročnik (Predstavitev izhodišč, zasnove, ciljev in vzorčnih redakcij). *Jezikoslovni zapiski* 14/1, 85–101.

Helena DOBROVOLJC, Nataša JAKOP, 2010: Predlogi za posodobitev in spremembe pravopisnih pravil. Delovno gradivo. Arhiv Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Helena DOBROVOLJC, Nataša JAKOP, 2011: *Sodobni pravopisni priročnik med normo in predpisom*. Ljubljana: Založba ZRC.

Helena DOBROVOLJC, Simon KREK, 2011: Normativne zadrege – Empirični pristop. *Meddisciplinarnost v slovenistiki*. Ur. Simona Kranjc. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. (Obdobja 30). 89–97. <http://www.centerslo.net/files/file/simpozij/simp30/Zbornik/Dobrovoljc_Krek.pdf>.

Wilhelm HAVERS, 1931: *Handbuch der erklärenden Syntax*. Heidelberg: Carl Winters Universitätsbuchhandlung.

Marta KOCJAN - BARLE, 2002: Slovenski pravopis 2001 med znanostjo in (ne)uporabnostjo. *Nova revija. Forum*, 11–25.

Simon KREK, Adam KILGARRIFF, 2006: *Slovene Word Sketches. Jezikovne tehnologije 5*. Ur. Tomaž Erjavec, Jerneja Gros. Ljubljana: IJS. 62–65.

Simon LENARČIČ, 2002: Čeri v slovenskem pravopisnem morju I in II. *Sodobnost* 31–48, 301–314.

Mija MICHELIZZA, 2011: Sodobno slovaropisje in splet. *Izzivi sodobnega slovenskega slovaropisja*. Ur. Marko Jesenšek. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 75). 19–37.

Damjan POPIČ, 2014: *Korpusnojezikoslovna analiza vplivov na slovenska prevodna besedila*. Doktorska disertacija. Ljubljana.

Cvetka ŠERUGA PREK, 2002: Izgovorni in naglasni problemi Slovenskega pravopisa 2001. *Nova revija. Forum*, 26–30.

Tina VEROVNIK, 2004. Norma knjižne slovenščine med kodifikacijo in jezikovno rabo v obdobju 1950–2001. *Družboslovne razprave* 20, 241–258.

Peter, WEISS, 1993/94: Pomišljaj in vezaj v Slovenskem pravopisu 1994 (Pravopisna premišljanja). *Slava*, 108–122.

Peter WEISS, 2003: Slovenski pravopis 2003 – priročnik na stranpoteh slovenskega jezika. Okrogla miza: Aktualna vprašanja ob novem slovenskem pravopisu. Bled. (2.–4. 10. 2003). *ZSDS*. Ljubljana: ZRSZŠ. 201–206.

NORMATIVE LEXICOGRAPHY AT THE FRAN RAMOVŠ INSTITUTE OF THE SLOVENIAN LANGUAGE AT ZRC SAZU

The present article traces the development of the codification of linguistic standards in Slovenian society in the second half of the 20th century and at the beginning of the 21st century, showing how recent work on normative guides goes beyond, but is also built upon the foundations of earlier work.

After providing some historical background on the notion of norm in Slovenian standard written language, a new conceptualisation of normative information within Slovenian linguistics and lexicography is described and the Slovenian normative guide is introduced from a conceptual point of view. All Slovenian normative guides (published in 1899,

1920, 1935, 1950, 1962, 2001), including the first one, consist of two parts: the rules and the dictionary. These two parts are organically linked to each other, since the dictionary applies the rules to language data. Following this historically established two-part structure of normative guides, language management activities at the Lexicographical Section of The Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language at ZRC SAZU are organised as an interconnection of two basic strands of activities: 1) assessing current codification rules; 2) solving pressing problems related to orthography in the form of a dictionary application.

Since the last normative guide was published (2001), professionals as well as the general public have been stressing the need for prompt detection of language changes and for better responsiveness of normative guides. In order to detect users' language problems the Language Counselling website (at the Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language) was analysed and it was found that users often do not understand the rules that are not based on the current language situation and have difficulty applying a rule to new examples. Furthermore, the data revealed that new phenomena in language are related to loopholes in rules and require formulation of new rules or a more precise explanation of the existing ones. The standardization activities described above enable us to prepare proposals for changes to existing orthography rules and offer users concrete solutions in the form of a dictionary application that is created in a digital environment and therefore organised as language database providing normative information.
